

УДК: 378. 147 + 371. 134 + 159. 9

В.М. ГЛАДКОВА

ПРОФЕСІЙНИЙ САМОРОЗВИТОК МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ СФЕРИ «ЛЮДИНА-ЛЮДИНА»

Резюме. У статті розглянуто акмеологічні аспекти професійного розвитку майбутнього фахівця системи «людина-людина». Акмесинергетичний розвиток (саморозвиток) і вдосконалення (самовдосконалення) рекомендовано здійснювати в межах відповідної технології, котра передбачає укладання індивідуальної акмеограми, авторської системи професійної діяльності як траєкторії індивідуального саморозвитку та реалізації запланованого.

Ключові слова: авторська система, акмеограма, акмесинергетичний розвиток, майбутній фахівець, система «людина-людина».

Постановка проблеми. Проблема професійного розвитку (саморозвитку) фахівця системи «людина-людина» є актуальною, оскільки є життєвою та практично-орієнтованою, сприяє становленню соціальної та духовної зрілості майбутніх фахівців.

Для нинішніх студентів вирішальною сферою докладання життєвих сил є діяльність, яка спрямована на самопізнання, самопрогнозування та самопроектування, самовдосконалення та самокорекцію з обов'язковою продуктивною самореалізацією.

Для кожного суб'єкта навчально-пізнавальної діяльності (студента як майбутнього професіонала) актуальним є завдання акме-професійного розвитку та саморозвитку, формування вмінь розробляти індивідуальні програми життєдіяльності та реалізовувати їх.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню особи майбутнього професіонала, його розвитку та саморозвитку присвячені праці багатьох науковців – представників різних галузей наукового знання. Так, Абульханова-Славська К. [1] та Коростильова Л. [5] аналізують проблему самореалізації особистості; Кузьміна Н. не лише переймається особливостями професіоналізму педагогів (представників соціономічних професій), але й розробляє нову галузь наукового знання – фундаментальну акмеологію; Деркач А. представляє напрацювання щодо методології наукових досліджень, спрямованих на саморозвиток і самовдосконалення фахівців різного профілю [2]; Пожарський С. розробляє акмесинергетичні основи такого процесу [6] та ін. Проте, виявлення особливостей представників системи «людина-людина», їх професійного саморозвитку та самовдосконалення ще недостатньо вивчені сучасними науковцями.

Мета статті. Виявлення акмеологічних аспектів професійного розвитку майбутнього фахівця системи «людина-людина».

Виклад основного матеріалу. Фахівець у системі «людина – людина» протягом свого свідомого життя повинен прагнути самореалізуватися через самовиховання, саморозвиток, самовдосконалення, самокорекцію, самоорганізацію і самореорганізацію. Він невпинно прагне до свого *акме* в особистісному і професійному розвитку. Будучи синергетичним суб'єктом сам творить себе як нову неповторну особистість. Серед найважливіших якостей такого фахівця слід відзначити відповідальність, компетентність, адекватність та мобільність, прагнення самовдосконалення та самореалізації, креативність, здатність виважено ризикувати, чесність, гуманність, духовність, моральність та ін.

Особистісно-професійний розвиток (саморозвиток) та вдосконалення (самовдосконалення) представника соціономічної сфери (системи «людина-людина») – це усвідомлений цілеспрямований процес підвищення рівня власної особистісної та професійної компетентності та розвитку професійно значущих якостей. Цей процес передбачає чотири процеси: самовизначення, самопрогнозування, самопідготовку та самореалізацію [4].

Самовизначення майбутнього суб'єкта професійної діяльності містить самоаналіз та укладання аутохарактеристики. Самопрогнозування складається із цілепокладання, антиципування можливих результатів та акмеф'ючеринга. Самопідготовка є шляхом формування та подальшого розвитку атрибутивних особистісно-професійних якостей. До складу самопідготовки входять самоосвіта та самовиховання. Самореалізація є втіленням запланованого в життя. Дуже важливий процес – самореалізація – являє собою комбінацію самовираження, самоствердження та самокорегування. Самовираження означає втілення ідеалу у формі різних цінностей для досягнення суб'єктом професійної діяльності власного *акме*. Проте повної самореалізації не буде без суспільного визнання досягнень суб'єкта, тобто його самоствердження, та внесення в перебіг зазначених процесів відповідних корективів (самокорегування).

Акмесинергетичний розвиток (саморозвиток) і вдосконалення (самовдосконалення) доцільно здійснювати в межах відповідної технології, котра передбачає укладання індивідуальної акмеограми, авторської системи професійної діяльності як траєкторії індивідуального саморозвитку та реалізації запланованого. Допомогти фахівцеві на цьому шляху може акмесинергетичне забезпечення та акмеологічний супровід.

Процес акмесинергетичного саморозвитку передбачає проходження таких стадій: неусвідомлювана потреба у саморозвитку; усвідомлення наявності внутрішньої конфліктної ситуації; переростання потреби саморозвитку у процесуальну мотивацію; цілепокладання; прогнозування; проектування (створення авторської системи саморозвитку); планування; покрокова реалізація запланованого; аналізування поточних результатів, коректування процесу саморозвитку; усвідомлення нової внутрішньої неузгодженості; повторення процесу саморозвитку на новому рівні.

© В.М. Гладкова, 2016

На процес акмесинергетичного професійного саморозвитку впливають сприятливі та перешкоджаючі об'єктивні та суб'єктивні чинники.

Процес професійного саморозвитку (самовдосконалення) відбувається у мезосередовищі (інтерсередовище), де діють інтегративні мезочинники: акмеологічні інваріанти, катаболічні фактори, а також чинники, що можуть пришвидшувати чи пригальмовувати цей процес. Зазначене середовище за своєю сутністю є акмесинергетичним.

Структурно-функціональна модель акмесинергетичного професійного саморозвитку (самовдосконалення) майбутнього фахівця системи «людина-людина» містить такі блоки: цільовий (ціль, завдання), методологічні засади, суб'єкти, об'єктивні та суб'єктивні чинники (умови та фактори), бар'єри, рівні, форми і методи, психологічні та прагматичні результати.

Загальна ціль професійного саморозвитку майбутнього фахівця системи «людина-людина» полягає у його професіоналізації. Суб'єктом (суб'єктами) процесу професійного саморозвитку постає сам майбутній фахівець, який на підставі ретельно проведеного акмеологічного моніторингу прогнозує своє особистісно-професійне майбутнє, розробляє програму щодо реалізації такого прогнозу, планує свою діяльність, розробляє заходи та реалізує заплановане, корегує процес саморозвитку, орієнтуючись на проміжні результати тощо. На цьому шляху йому допомагає викладач-коуч.

Можна виділити такі механізми акмесинергетичного професійного саморозвитку студента як майбутнього фахівця соціономічного профілю: афективно-емотивний (оптимізм, результативність, стеничність почуттів, мимовільність вибору життєвого шляху); вольовий (довільна самореалізація, примус та самонавіювання, усвідомлення вибору та цілеспрямованість життєдіяльності); мотиваційно-ціннісний (процесуальна мотивація, ціннісний смисл, ціннісна спрямованість та ін.); суб'єктно-ситуаційний (рефлексія, ідентифікація, каузальна атрибуція); інтенціонально-динамічний (прогресивна акме-націленість, гнучкість, мобільність, безперервність, прагнення успіху); акмесинергетичний (післядовільна самореалізація, самооцінка, акмеологічний моніторинг та самокорекція, вираженість ставлення до акме-результатів і катаболе-результатів та ін.).

Процесу акмесинергетичного професійного саморозвитку можуть сприяти чи перешкоджати певні чинники, тобто акмеологічні умови та фактори (об'єктивні та суб'єктивні).

У складі професійного саморозвитку майбутнього фахівця соціономічного профілю можна виділити такі рівні: діагностичний, прогностичний, проектувальний та акмесинергетичний.

Діагностичний рівень містить акмеологічний моніторинг і самомоніторинг; на підставі їхніх результатів укладається особистісно-професійна аутохарактеристика. Механізмом цього рівня є самопізнання. Суб'єктивними прийомами самопізнання є: самостереження, інтроспекція, рефлексія, самооцінювання (порівняння), самовладання.

Прогностичний (стратегічний) рівень – стратегічний акмеф'ючеринг, який є підставою для прогнозування професійного розвитку на майбутнє. Прогресивне прогнозування професійного майбутнього передбачає інтенційно-динамічний саморозвиток.

Проектувальний (тактичний) рівень – конкретизація стратегії розвитку; цей рівень передбачає реалізацію двох етапів – самоорієнтації та самоорганізації.

Акмесинергетичний рівень містить саморозвиток, самовдосконалення, самореалізація, професіоналізм. Професійний саморозвиток – включає самопідготовку (самоосвіта + самовиховання) та самокорекцію. Самовдосконалення – процес покращання суб'єктом свого професійного образу на шляху до рівня майстерності. Самореалізація – через самовираження та самоствердження – це здійснення можливостей саморозвитку за допомогою власних зусиль, співтворчості, спільної діяльності з іншими людьми.

Наведені теоретичні викладки реалізуються в процесі вивчення курсу «Основи акмеології» або самостійного опанування цього курсу та закріплюється виконанням індивідуальної роботи, котра передбачає створення авторської системи професійного саморозвитку. План цієї роботи: 1) кваліфікаційна характеристика фахівця (за кваліфікаційним довідником); 2) порівняльний аналіз навчально-пізнавальної діяльності студента (НПДС) і професійної діяльності фахівця (ПДФ); 3) схема «Дія – Результат» (СДР); 4) акмеограма фахівця; 5) авторська система професійного саморозвитку.

Спираючись на передові досягнення акмеології, як науки про особистісний та професійний саморозвиток, пропонуємо власну авторську систему формування професіоналізму майбутнього фахівця, що передбачає виконання таких етапів: діагностика особистісних якостей, станів і ресурсів, життєвих позицій; формування умінь укладання власної психологічної характеристики; ознайомлення з методами аналізу професійної діяльності фахівця (професійно-кваліфікаційна характеристика, схема «Дія – Результат»); створення образу «Я-реальний» – «Я-ідеальний»; укладання акмеограми фахівця; розробка власне траєкторії майбутнього професійного розвитку [3].

У процесі набуття професіоналізму майбутні фахівці не лише оволодівають теоретичними знаннями і формують певні професійні уміння. Вони проходять певний акмеологічний тренінг, прогнозують і розробляють програму власного професійного розвитку через створення власної акмеограми та розробку прогностичної моделі свого «професійного Я».

Після закінчення цієї роботи учасники на підсумкових конференціях обмінювалися враженнями від такої роботи, аналізували труднощі, що виникали у них в процесі розробки такої програми. Переважна більшість з них (71%) відзначали, що той, хто пройшов таку підготовку акмеологічного проектування професійного саморозвитку зможе допомагати у такий спосіб іншій людині в розробці її життєвої програми.

Висновки. Професійний розвиток (саморозвиток) фахівців системи «людина-людина» передбачає врахування теоретичних засад акмеології – науки про механізми та закономірності прогресивного розвитку

людини на шляху до її максимальної самореалізації. Практичний аспект проектування цього процесу ґрунтується на авторській акмеологічній моделі, яка надалі складає підставу для подальшої розробки акмеологічної технології професійного саморозвитку. Перспективи подальших розвідок полягають у розробці системи акмеологічних програм саморозвитку та самовдосконалення різних типів соціономічних професій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абульханова-Славская К.А. Диалектика человеческой жизни / К.А. Абульханова-Славская. – М.: Мысль, 1977. – 224 с.
2. Акмеология: учеб. пособие / А. Деркач, В. Зыскин. – СПб.: Питер, 2000. – 256 с.
3. Гладкова В.М. Акмеологічні технології особистісного та професійного розвитку суб'єкта професійної діяльності / В.М. Гладкова // Міжнар. наук.-практ. конф. «Акмеологія – наука XXI ст.». – К.: КМПУ ім. Б.Грінченка, 2005. – С. 96-98.
4. Гладкова В.М. Професійне самовдосконалення менеджерів вищих навчальних закладів: акмеологічні основи: монографія. – К.: Освіта України, 2013. – 354 с.
5. Коростылева Л.А. Психология самореализации личности: затруднения в профессиональной сфере / Л.А. Коростылева. – СПб.: Изд-во «речь», 2005. – 222 с.
6. Пожарский С.Д. Развитие синергетической акмеологии / С.Д. Пожарский; под общ. ред. В.Н. Гладковой, С.Д. Пожарского // Акмеология развития. – СПб., 2006. – С. 30-41.

В.Н. ГЛАДКОВА. ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ САМОРАЗВИТИЕ БУДУЩЕГО СПЕЦИАЛИСТА СФЕРЫ “ЧЕЛОВЕК-ЧЕЛОВЕК”

Резюме. В статье рассмотрены акмеологические аспекты профессионального развития будущего специалиста системы «человек-человек». Акмесинергетическое развитие (саморазвитие) и совершенствование (самосовершенствование) рекомендуется проводить в рамках соответственной технологии, которая предусматривает составление индивидуальной акмеограммы, авторской системы профессиональной деятельности как траектории индивидуального саморазвития и реализации запланированного.

Ключевые слова: авторская система, акмеограмма, акмесинергетическое развитие, будущий специалист, система «человек-человек».

V.M. HLADKOVA. PROFESSIONAL SELF-DEVELOPMENT OF THE FUTURE PROFESSIONALS OF THE “MAN-MAN”

The summary. The article describes Akmeologic's aspects of the professional development of future specialist «man-man» system. Akmesinergetic's development (self-development) and improvement (cultivation) is recommended as part of the respective technology, which provides a compilation of individual akmeogramm, authoring professional activity as a path of individual self-development and the implementation of the plan.

Key words: authoring system, akmeogramma, akmesinergetic's development, the future expert system «man-man».

Рекомендовано до друку.
Д-р. пед. наук, проф. С.А. Литвиненко.

Одержано редакцією 19.01.2016 р.

УДК: 378. 016: 331

В.М. РУДЕНКО

ЗМІСТ ТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У КОНТЕКСТІ СИСТЕМНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕХНІЧНОГО ЗНАННЯ

Резюме. Зміст технічних дисциплін може бути представлений системно ієрархією базових узагальнених понять в єдності природничонаукового, морфологічного і функціонального опису основних технічних об'єктів (техніки, технології, матеріалів) з урахуванням поліпредметності, енциклопедичності та інших особливостей технічного знання.

Ключові слова: техніка, технологія, матеріали, морфологія, функція, принцип, спосіб, конструкція, властивості, параметри.

Постановка проблеми. Одним з напрямків пошук нових шляхів проектування змісту загальнотехнічних і спеціальних дисциплін з точки зору адекватного відбиття у змісті технологічної освіти системно-структурної організації та особливостей техніки є розкриття взаємодії природничих і технічних наук, специфіки технічного знання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Технічні знання, як відомо, виробляються науками, об'єктом вивчення яких є техніка. У поняття техніки, однак, у деяких випадках вкладається неоднаковий зміст. Так, Г.В. Осипов [5] у техніку включає «речі та комплекси речей», тобто *пристрої*, Ю.С. Мелешенко [4] додає й технологічні процеси, тобто *способи*, Б.І. Іванов і В.В. Чешев [2] сюди приєднують ще й матеріали, тобто *речовини*. Таким чином, поняття техніки може розглядатися у вузькому й широкому сенсі. Аналіз підготовки як студентів вищих навчальних закладів так і учнів професійно-технічних навчальних закладів дозволяє виділяти в змісті загальнотехнічного і професійного блоків освіти ті ж самі понятійні в широкому сенсі сукупності техніки.

© В.М. Руденко, 2016